

Llibre de la Cort
del Justícia de Sueca

(1457)

Edició a cura de
Salvador Ferrando Palomares
i Noelia Rangel López

2011

*f*onts històriques valencianes

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

© Salvador Ferrando Palomares i Noelia Rangel López, 2011

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2011

Disseny de la col·lecció: J.P.

Il·lustració de la coberta:

Miniatura de les Cantigas de Santa Maria, d'Alfons X el Savi (segle XII)

Maquetació: Impremta Palàcios

ISBN: 978-84-370-8109-0

Dipòsit legal: V-1615-2011

Impressió: Impremta Palàcios, Sueca

P *ròleg*

La nit que va morir, Guillem Coll, el llaurador més ric de Sueca, va voler desheretar el seu fill. Ajagut en el llit i davant els cinc testimonis que exigia la llei en aquests casos, dos dels quals eren capellans i els altres tres parents i veïns de la família, el moribund va anar dient-los un a un que el seu únic fill baró, Bernat, l'havia abandonat i que, si no hagués estat per les filles, hauria mort de mala manera. Les tres filles de Guillem Coll estaven casades amb tres notaris de la ciutat de València –un d'ells, Joan Sobrevero, ben conegut pels historiadors de la literatura perquè havia participat amb uns versets en el certamen poètic en llaors de la Verge Maria que es publica el 1473 a la capital valenciana i que durant molt de temps s'ha cregut que havia estat el primer llibre imprès a la península–, i hi ha raons per a pensar que tot va ser un complot de les tres germanes, ajudades pels seus marits notaris, per a excloure el seu germà de l'herència del pare i repartir-se-la entre elles. De fet, van ser elles les que instaren el justícia de Sueca a recollir les declaracions dels testimonis que havien estat presents en el moment que Guillem Coll havia expressat la seua última voluntat, a traure Bernat de la casa paterna i a fer inventari dels béns que hi havia en aquesta per a evitar que ningú no se n'endugués res. Que en tot això hi havia alguna cosa rara, ho devien pensar també alguns dels testimonis, que declararen que havien estat cridats intempestivament aquella nit i havien acudit a la casa del malalt pensant que es tractava d'un últim intent per a reconciliar el pare i el fill, però no d'una maniobra per a desheretar aquest, a la qual no volien prestar-se. I així ho va creure també el mateix Bernat Coll, que va recórrer a la cort del mestre de Montesa i a la del governador del regne per a impugnar totes les estratagemes legals de les germanes i ser declarat hereu del seu pare. En realitat, si creiem una de les germanes, Bernat no s'havia acontentat amb recórrer a les més altes instàncies de justícia ni amb resoldre la disputa

per la via del dret, sinó que havia comprat un esclau negre, Mayniques, amb el sol propòsit d'assassinar una a una les tres germanes i els seus marits, i quedar-se així amb tota l'herència.¹

El procés que enfrontà els fills de Guillem Coll a la seua mort i per la seua herència es troba repartit per diversos registres judicials i per diversos arxius. Una part, la que se substancià davant el governador del regne, es troba actualment a l'Arxiu del Regne de València. Una altra part, la que es tractà davant el justícia criminal de la ciutat de València, devia formar part originalment de l'Arxiu Municipal de València, pero avui està dipositada també a l'Arxiu del Regne de València. I una part important, la que recull les declaracions dels testimonis, les actuacions del justícia de Sueca i l'inventari dels béns de la casa de Guillem Coll, es conserva a l'Arxiu Municipal de Sueca. Fa trenta anys ja que vaig utilitzar aquest inventari per a descriure l'interior de la casa d'un llaurador ric de Sueca en el meu llibre *Camperols del País Valencià. Sueca, una comunitat rural a la tardor de l'edat mitjana*, i fa més anys encara que li seguesc la pista a Guillem Coll, del qual he reunit ja més d'un centenar de documents per a la biografia que potser un dia acabaré.

Guillem Coll va morir el 1485. Segurament a una edat provecta, a la qual no arribava la majoria de la població, molt més mal alimentada que aquest llaurador ric. No sols tots els seus fills estaven ja casats, sinó que tenia també una llarga vida al darrere. Quasi trenta anys abans, el 1457, Guillem Coll havia estat justícia de Sueca, el càrrec més important de l'organigrama del poder local, amb unes funcions eminentment judicials i "policials". El justícia era l'encarregat d'administrar justícia, en aquest cas en nom del senyor, l'orde de Montesa, però també de mantenir l'ordre públic i de perseguir i castigar els delictes. Els registres de l'any que Guillem Coll va ser justícia, 1457, són els més antics que es conserven a l'Arxiu Municipal de Sueca i són també els que Salvador Ferrando i Noelia Rangel publiquen en aquest volum que el lector té a les mans. No són els documents més antics ni de Sueca ni de l'arxiu municipal, que conserva pergamins de l'època de la conquesta de Jaume I, en la primera meitat del segle XIII. Ni tampoc els primers llibres que es degueren fer de la cort del justícia. Però sí, com he dit, els llibres del justícia més antic que es conserven i, també, els primers registres en paper.

En el seu estudi introductori, Salvador i Noelia expliquen la naturalesa d'aquesta font documental, les diferents sèries que la componen i l'interès que presenta per a l'historiador. No hi insistiré. Tan sols destacar que es tracta d'una

¶¹ "Lo dit en Bernat Coll... comprà hun negre appellat Mayniques..., dix davant moltes e diverses persones que aquell negre havia comprat perquè matàs a'n Sobrevero o alguna de ses germanes per husurpar-se los béns de la herència de son pare perquè no'ls haguessen aquells". Arxiu del Regne de València, Justícia Criminal, 25, Denunciacions, mà 2, ff. 18r-22v.

font seriada, repetitiva, com repetitius són els fets de la vida quotidiana. Abans, els historiadors buscaven sobretot els fets destacats, brillants, que il·luminaven les grans gestes dels nostres avantpassats. Però la història, com la vida mateixa, no està feta tant —o no està feta només— d'aquests fets il·lustres, resplendents i, ben sovint, d'incerta glòria, com sobretot de la reiteració i l'acumulació de petits fets insignificants, ordinaris, com els que apareixen enregistrats en aquest llibre del justícia de Sueca del 1457, que expressa millor que molts altres documents el batec d'una comunitat rural a la tardor de l'edat mitjana i que té a més el valor afegit, com ja he dit, de ser el més antic que es conserva.

No de forma completa, malauradament. De les diverses sèries que contenen els llibres del justícia, només ens n'han arribat tres per a aquest any, descrites ja pels editors del volum. Potser val la pena dir alguna cosa de les altres, les que no s'han conservat per a aquest any, però sí per als següents. En primer lloc, la sèrie d'*Obligacions*, molt interessant per a l'estudi del crèdit, el consum i les compravendes a terminis. Tot i que l'economia medieval era ja una economia monetària, la moneda, en realitat, circulava poc, i les compres es “pagaven” generalment amb promeses o “obligacions” de futurs pagaments. Durant tot l'any, els camperols compraven el que necessitaven per a menjar, per a vestir o per altres necessitats i, en comptes de pagar al comptat, s'obligaven davant el justícia a pagar en el futur, generalment després de vendre la collita i obtenir així diners en metàl·lic. Si no pagaven, perquè la collita havia estat dolenta o insuficient, el creditor podia forçar que el justícia subhastàs els béns del deutor. Aquest és l'objecte d'una altra sèrie, la d'*Execucions*. Una tercera sèrie, *Clams*, enregistrava les denúncies per furts —generalment de fruita en els horts de darrere les cases—, per l'entrada de bestiar en els sembrats, els guarets o els camps d'arròs i per tota mena de delictes, incloses les bregues entre pastors, entre mossos (treballadors permanents, a diferència dels jornalers, contractats diàriament) o entre quadrilles de joves. Però sobretot del que més en parlen els llibres del justícia, com bé apunten Salvador Ferrando i Noelia Rangel, és de deutes, d'impagaments i de la venda a l'encant dels béns dels morosos. Fins a deu inventaris de béns he comptat en el llibre que ara es publica. No es tracta, en cap cas, de l'inventari de tots els béns, sinó només dels que bastaven per a fer front al deute reclamat, a més de les costes judicials, també molt detallades. Però ens donen una visió molt gràfica del tipus de mobiliari, de roba de casa i fins i tot de les armes que podia haver a les cases suecanes a mitjan segle xv. Naturalment, tractant-se de Sueca, tampoc no podien faltar els conflictes per qüestió d'aigües i manteniment de les sèquies.

Tots aquests conflictes, denúncies, plets, i la seua resolució —encara que en alguns casos pertanyia a una jurisdicció superior—, tenien com a eix central la figura del justícia, que en aquest any de 1457 era Guillem Coll. Quan ell no

estava, o quan el cas l'afectava personalment —al capdavant, Guillem Coll era un personatge ric i poderós, i no deixava de ser també creditor d'altres veïns més pobres o desafortunats—, el seu substitut, el lloctinent de justícia, era el seu germà Miquel. I a les pàgines d'aquest mateix llibre, el lector trobarà d'altres casos que tenen també com a protagonistes diferents branques de la família Coll, alguna d'elles aveïnada ja a la ciutat de València, com farà també molts anys després el fill de Guillem, Bernat.

L'Ajuntament de Sueca fa santament en patrocinar l'edició d'aquest llibre, que no hauria de ser una iniciativa aïllada, sinó la primera d'una sèrie de futures edicions, alguna de les quals ja espera damunt la taula de l'editorial. Sueca compta, afortunadament, amb un dels arxius més rics del nostre país, tant pel que fa a l'edat mitjana com a èpoques més modernes. I si la primera obligació de qui governa és la d'assegurar la conservació d'aquest esplèndid patrimoni documental, que compta ja amb quasi vuit-cents anys d'antiguitat i, en el cas del llibre que ens ocupa, amb més de cinc-cents cinquanta, la segona és la de facilitar el seu accés als historiadors i estudiosos o als lectors interessats, que poden poar en aquests registres documentals els fets —repetitius, monòtons, aparentment insubstancials, com són els fets quotidians— amb què construiran les seues històries plenes de vida. Afortunadament, també, Sueca compta igualment amb una bona nòmina de muníceps il·lustrats que han sabut, saben i sabran salvaguardar el patrimoni cultural local, inclòs l'arxivístic, i impulsar la seua difusió i estudi.

Salvador Ferrando, natural de Sueca, i Noelia Rangel, de la ciutat de València, tots dos becaris del Departament d'Història Medieval de la Universitat de València, han fet una bona feina. La seua tasca d'edició del document és acurada i impecable. Han sabut no sols transcriure correctament uns textos de grafia molt complicada, sinó també editar-los amb seny i intel·ligència. També el bibliotecari i homenot de la cultura suecana Antoni Carrasquer ha fet la seua feina, perquè d'ell va eixir la iniciativa de publicar aquest llibre. Per a mi, escriure aquestes pàgines ha estat un plaer, perquè em retornen, una vegada més, a Sueca i a Guillem Coll.

Antoni Furió
Oxford, 8 de març de 2011

*E*studi introductori

La Sueca del segle xv era un lloc sota la senyoria de l'orde Montesa. Enfront dels aproximadament trenta mil habitants amb què compta avui la localitat, a la segona meitat del segle xv a penes arribarien a nou-cents els veïns que habitaven les dues-centes cases aglutinades que formaven el traçat urbà del poble, vertebrat pels carrers Cullera, Sequial i Gandient¹ i la plaça de l'Ajuntament.² Al llarg dels segles medievals Sueca va anar evolucionant jurisdiccionalment. En vespres de la conquesta cristiana era una alqueria depenent del castell de Cullera que va ser atorgada per Ramon Berenguer IV a l'orde de l'Hospital. L'any 1317 l'orde de Santa Maria de Montesa passà a tenir la titularitat del senyoriu de Sueca, una relació que perduraria en el temps fins el 1803, quan passà a les mans de Manuel de Godoy. La Sueca medieval era fonamentalment una comunitat rural, amb una zona de cultiu fragmentada en diferents partides situades a les riques terres de regadiu de la marjal de l'Albufera, i més, si tenim en compte que a la segona meitat del segle xv aproximadament un terç de la superfície actual del terme estava coberta per les aigües d'aquesta llacuna.

Les fonts per a l'estudi de Sueca en la baixa Edat Mitjana no són seriadament fins el 1457, any al qual correspon el primer llibre del justícia conservat. D'èpoques anteriors s'han preservat documents de diversa tipologia (privilegis, pergamins, un padró de riquesa, documentació notarial, etc.), però no serà fins a aquest primer registre quan trobem una seqüència documental amb certa continuació en el temps i produïda per les mateixes autoritats municipals. És precisament l'edició d'aquest primer volum el llibre que teniu a les mans. Afortunadament, Sueca compta amb un dels arxius municipals més rics del País

¶¹ Actual carrer València. ¶² Segons Antoni Furió, Sueca comptava l'any 1453 amb 183 focs. Antoni FURIÓ: *Camperols del País Valencià. Sueca,*

una comunitat rural a la tardor de l'Edat Mitjana, València, Institució Alfons el Magnànim, 1982, pp. 52-55.

Valencià. No debades s'han conservat un total de 183 llibres del justícia entre els anys 1457 i 1604. Aprofitem aquestes pàgines introductòries per a insistir en la difusió del patrimoni documental i de les possibilitats que aquest ofereix per a futures investigacions històriques. Esperem que el present treball siga el primer de tot un seguit d'investigacions que difícilment podran veure la llum sense recolzament institucional.

Al regne de València, el justícia era l'oficial municipal encarregat de l'administració de la justícia. En les ciutats, viles i llocs de reialenc, representava en nom del rei la justícia ordinària i tenia jurisdicció en primera instància sobre els delictes civils i criminals que es cometien a la localitat on exercia la seua representació judicial. La cort del justícia de la ciutat de València era l'encarregada de regularitzar i administrar les actuacions de la resta de justícies de les ciutats, viles i llocs. A la ciutat de València, aquest càrrec es divideix, des del 1321, en civil i criminal i, des del 1324, existeix també el càrrec del justícia de tres-cents sous per a causes inferiors a aquesta quantia. Per la seua part, en els llocs de senyoria –com Sueca, sotmesa a l'orde de Montesa– es copia l'organigrama judicial dels municipis de reialenc, però sense distingir entre justícia civil, criminal i de tres-cents sous, com a la ciutat de València, sinó concentrant en un únic oficial totes aquestes funcions.³

El llibre del justícia –o millor, de la cort del justícia– no era en realitat un sol llibre, sinó que estava constituït per diferents sèries, dividides al seu torn en diverses mans o quaderns. Les corts dels justícies agrupaven els registres segons la naturalesa de l'acte jurídic en qüestió, i així els registres produïts a la cort del justícia civil de València es dividien en sèries com *Cures i tuteles*, *Manaments i empires*, *Peticions i demandes*, *Processos*, etc. El llibre del justícia de 1457, any en què ocupava el càrrec Guillem Coll, està format per cinc mans pertanyents a tres sèries diferents. Les tres primeres mans corresponen a la sèrie *Lletres i cures*, la quarta és la tercera mà de la sèrie *Execucions, ofertes i demandes* i la cinquena és la quarta mà de la sèrie *Execucions, ofertes i vendes*. És a dir, només una part de totes les mans de l'any 1457. En realitat, la documentació conservada respon a una ínfima part de la produïda per la cort del justícia de Sueca.

Per altra part, els documents no solen anar seguits, sinó que comencen en una mà i poden continuar en una altra. En el punt on s'interromp el document, l'escriu remet a la mà i el foli on continua. Sabem que almenys existiren en dos mans més per a la sèrie *Execucions, ofertes i demandes* i tres per a la sèrie

¶³ FRANCISCO ROCA TRAYER: *El justícia de València: 1238-1321*, València, Ajuntament de València, 1970; RAFAEL NARBONA: "El justícia criminal: una corte medieval valenciana, un procedimiento judicial", *Estudis Castellonencs*, 3, 1986, pp. 287-310; PABLO PÉREZ: *El Justícia Criminal de València (1479-1707): una magistratura urbana valenciana ante la consolidación del Absolutismo*, València, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1991.

Execucions, ofertes i vendes. A més, cal dir que manquen altres sèries que sí s'han conservat per a registres d'anys següents, com és la d'*Obligacions*, la d'*Execucions* i la de *Clams*. Aleshores, com es pot observar la visió que ens aporta el *Llibre de la cort del justícia de Sueca*. 1457 és una visió esbiaixada i parcial.

Amb tot, i més enllà de l'interès de la transcripció paleogràfica i de l'edició del document, els registres del justícia de Sueca presenten una riquesa documental que ens obren un ampli ventall de possibilitats per a l'anàlisi d'una comunitat rural al final de l'Edat Mitjana. En els darrers anys la historiografia europea ha recorregut cada vegada més a les fonts de caire judicial per a estudiar la vida privada i quotidiana de les societats del passat, atès que ofereixen detalls del dia a dia impensables en un altre tipus de documentació: conflictes, problemes que sorgeixen en l'àmbit laboral, detalls de l'ambient de treball i de vida, que fins fa poc havien merescut molt poca atenció per part dels historiadors.

En primer lloc, destaca el tema del consum, un nombre gens menyspreable de les demandes que apareixen en el llibre són susceptibles d'aportar una visió sobre el consum i els nivells de vida de la comunitat de Sueca, principalment els recopilats en les dues últimes mans. Solen ser condemnes per l'impagament de deutes i les obligacions i compromís que el condemnat adquireix davant del justícia, oferint els seus béns com a garantia del compliment. Això ens permet realitzar una aproximació al consum de béns a petita escala en el mercat diari. Però a més, el filó principal són aquells documents en què, davant l'impagament d'un deute, es passa a fer una relació de béns del condemnat perquè siguin subhastats per la cort del justícia. El 22 d'agost de 1457, a instància d'Eximèn Peres de Corella, governador del regne de València, s'elaborà un llistat dels béns de Miquel Badia, veí de Sueca, perquè es veneren en pública subhasta i poder pagar als cavallers Pere Ramon i Berenguer de Montsoriu la quantitat de cent sous deguts de pensions de censal i les despeses originades del procediment judicial. No tenim l'inici de la demanda, però trobem un document d'especial interès, la venda en públic encant dels béns mobles de Miquel Badia i la taxació dels preus. A partir d'aquesta informació podem conèixer el mobiliari propi de l'interior de les vivendes, com era la vida privada dels veïns de Sueca, la roba que vestien i amb la qual vestien les seues llars.⁴ Unes llars on l'àmbit més privat de la cambra se separava de l'àmbit més públic, l'entrada, on realitzarien i organitzarien bona part de les seues activitats laborals diàries, mitjançant un «cortinatge vermell e una cortina pintada». Atès que hi havia pocs finestrals pels quals penetrà la llum, aquests interiors s'il·luminarien amb «quatre cresols» com els que posseïa Bernat Lloret, veí de Sueca, i que subhas-

¶⁴ El tema dels interiors domèstics i les diferències entre les condicions materials de vida entre els albergs dels sectors benestants i els dels més desfavorits el tractà A. Furió als seu capítol "Casa de ric, casa de pobre", dins A. FURIÓ: *Camperols...*, pp. 141.

taren per a pagar a Bernat Çafàbrega, donzell de la vila d'Alzira, quinze lliures i quatre diners. Podem conèixer els productes que consumien i les maneres de cuinar-los. Entre aquests, evidentment, l'instrumental per a l'elaboració del vi ocupa un lloc fonamental com s'observa a través del llistat de béns inscrits per a subhasta del casal del traginer de Sueca, Guillem Ferri, per poder satisfer el deute de cinquanta lliures adquirit amb el prevere Francesc Tovià. En segon lloc, aquesta font ens dóna la possibilitat d'aproximar-nos i conèixer com era el mercat de segona mà, que en casos de comunitats petites i d'àmbit rural donaven als seus membres la possibilitat d'adquirir productes de primera necessitat a un preu més accessible i d'una manera ràpida sense necessitat de recórrer al mercat del crèdit. El suecà Bernat Garí aprofità la subhasta de béns d'un dels veïns del poble per a adquirir mobiliari bàsic: el llit, les flassades i la roba de llit i els bancs per a asseure's.

Les armes són un altre dels elements comuns que apareixen al llistat de béns subhastats. Entre les possessions de Miquel Badia trobem pavesos; entre les de Bernat Lloret, adargues i llances. Aquests béns ens porten a plantejar un altre dels temes més recurrents, la conflictivitat i la violència.⁵ Les tipologies delictives no eren diferents en el món urbà i el món rural, la diferència radicava en el major control de l'ordre públic per part de les autoritats municipals en viles i ciutats.⁶ La conducta de totes aquestes comunitats, rurals i urbanes, es regia per un sistema de valors diferent a l'actual: el culte a la guerra, l'exaltació de la virilitat, la mística de la cavalleria, l'amor propi, el llinatge, etc. Tot aquest llenguatge es plasma en la possessió habitual d'armes entre tots els sectors socials. D'ací sorgeix la violència en qualsevol moment i lloc. Sueca, amb una població majoritàriament camperola, es trobaria, en aquest sentit, en una situació intermèdia entre el món urbà i el món rural, atès que copia progressivament l'organigrama municipal de la ciutat de València. Per açò, encara el camp és un dels escenaris més habituals per a l'enfrontament. Moltes vegades, exploten conflictes entre pastors i camperols, quan el ramat envaeix les terres de cultiu fent malbé la collita. Estem davant d'un dels problemes i conflictes estructurals de la ramaderia mediterrània, en general, i valenciana, en particular. L'11 de gener de 1457 Esteve Ferrer, veí de Cullera, denunciava davant la cort del justícia de Cullera a Joan Frígola, pastor de Sueca, perquè les seues ovelles «són entrades en hun camp seu sembrat de arroj e àn menjat e pasturat aquell, lo qual és stat aperat a mig cafis de arroj, per la qual les dites ovelles ultra la dita tala serien encorregudes en pena o ban de dos diners per cap».

¶⁵ Rafael NARBONA: "Las fuentes valencianas para la historia de la criminalidad", dins *L'espai del mal*, coord. Flocel Sabaté, Lleida, Pagès, 2005, pp. 349-375; *Idem*: *Malhechores, violencia y justicia*

ciudadana en la Valencia Bajomedieval (1360-1399), València, Ajuntament de València, 1990. ¶⁶ *Idem*: "Malos hombres, malos usos, malas costumbres", *Canelobre*, 52, 2007, pp. 102-117.

Però com hem pogut observar, el rerefons essencial que es deixa entreveure a través de pràcticament totes les demandes, reclamacions, clams o peticions posades davant el justícia és el de l'endeutament.⁷ Com havíem indicat, Sueca és una comunitat fonamentalment camperola, encara que oberta, per la seua proximitat a la ciutat de València, al capital mercantil, a les transaccions, en definitiva, al flux monetari. A mitjan del segle xv hi havia diferències abismals al si del grup que es definia a si mateix com camperolat. Segons el treball d'Antoni Furió hi ha emfiteutes amb patrimonis avaluats en vint-i-un mil sous i altres tant sols en dos-cents. Hi ha, a més, jornalers o camperols amb patrimonis tant petits que no poden mantindre el nucli domèstic. El problema de l'endeutament a vegades se'ns escapa perquè les transaccions quotidianes essencials flueixen a través de la paraula i la comptabilitat privada. Tanmateix, en la documentació trobem moments i causes d'endeutament inevitable. Bàsicament el que trobem al llibre del justícia són les execucions per l'impagament de pensions de censals. Aquest és el cas de Jaume Borràs, camperol de Sueca, a qui, a instància del justícia d'Albalat de la Ribera, el dia 3 de gener de 1457 se li exigeix que en deu dies pague els quaranta-un sous i vuit diners de pensió de censal que li deu a Jaume Beltran. En el cas que el deutor no puga pagar la quantitat deguda es procedeix a fer inscripció dels seus béns per a la posterior subhasta pública per fer front al deute. Generalment, són béns mobles; les terres, sobretot les de cereal, són l'últim bé del qual un camperol es despendrà. Tanmateix, en casos extrems apareix la venda de terres per cancel·lar els deutes, com és el cas de Miquel Badia, fill i hereu de Pere Badia, que ha de fer front al pagament de pensions de censal degudes a Caterina, esposa de Pere Rubio, ambdós veïns de Sueca, amb béns immobles de l'herència del seu pare. Així, el 28 de setembre ofereix a la cort del justícia un «alberch» situat al terme de Sueca i diversos trossos de terra i vinya situades a la partida del Cabeçol.

Les herències eren un altre dels motius més habituals per presentar queixes davant del justícia. Comunes eren les reclamacions per les actuacions de tutors o curadors. Un cas destaca entre les actuacions dels representants d'hereus menors d'edat. El 31 de gener, el prevere Miquel Ros, tutor i curador de l'hereu d'Arnau Perera, cirurgià de Sueca, demana al justícia que permeta a l'hereu vendre la casa de l'herència, atès que el lloguer no és suficient per pagar el cens que li deuen al senyor directe, Joan Frígola. El plet segueix amb una sèrie testimonis

¶⁷ A. Furió, J.V. García Marsilla, A. J. Mira, S. Vercher, P. Viciano realitzaren un estudi sobre el crèdit a Sueca centrat en el censal a partir de les reclamacions judicials conservades a les actes del justícia de Sueca entre els anys 1485 i 1515 i els carregaments originals dels censals registrats als protocols notarials de l'Arxiu de Protocols del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi. Antoni FURIÓ *et alii*: "Endeutament i morositat en un comunitat rural. El censal a Sueca a finals del segle xv", dins *Actes de la V Assemblea d'Història de la Ribera*, Almussafes, Ajuntament d'Almussafes, 1993, pp. 119-165.

que declaren a favor del fill d'Arnau Perera per demostrar que li és més profitós vendre la casa que mantenir-la. Aquestes testificacions, de la mateixa manera que altres similars que apareixen davant del justícia en diverses causes, ens permeten establir el grau de sociabilitat i les xarxes socials que s'estenien entre els membres d'una mateixa comunitat.

Ens agradaria destacar les possibilitats que ens proporciona la combinació de la informació extreta del llibre del justícia de Sueca amb l'obtinguda de la documentació notarial. A la font editada apareixen tot un seguit de notaris que actuen com a procuradors, marmessors, tutors o com escrivans d'alguna de les corts judicials que prenen part en el conflicte. Doncs bé, afortunadament s'han conservat registres d'aquests notaris. En aquest sentit, a l'Arxiu de Protocols del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi podem trobar trenta-tres protocols de Bartomeu Tovià entre 1404-1460, cinc de Francesc Benet entre 1411-1456, tres de Bernat Lloret entre 1437-1448, tretze de Francesc Trilles entre 1456-1497 i un de Jaume Tamargo de l'any 1461. Per últim, cal assenyalar que, malgrat que és la font del justícia de Sueca, no sols és interessant per a l'estudi d'aquesta localitat, sinó que també és rellevant per al coneixement d'altres pobles i viles del voltant, com Cullera, Alzira, Corbera, Albalat de la Ribera, Sollana, Riola o, fins i tot, per a conèixer la relació existent entre veïns de Sueca i la ciutat de València. Per exemple, podem trobar l'intercanvi de correspondència entre les corts de Sueca i Alzira, originada pel conflicte entre ambdues universitats per l'exigència del justícia d'Alzira perquè els veïns de Sueca que posseïen terres a la partida del Campanar, terme d'Alzira, es fessen càrrec de part de les despeses del manteniment de la sèquia de la Hueta. Per contra, el justícia de Sueca argumentava que els seus veïns regaven els cultius amb l'aigua d'una altra sèquia des de feia més de vint-i-cinc anys. Estem, doncs, davant d'una font que ens serveix com a observatori d'una comunitat rural al regne de València a la tardor de l'Edat Mitjana.

LA NOSTRA EDICIÓ

Les normes que hem aplicat per a l'edició de la font tenen com a principi el màxim respecte a l'original. Les intervencions han estat les mínimes possibles i majoritàriament es limiten a la col·locació d'una nota al peu on hem detectat errors o confusions importants, indicant, ja en l'aparat crític, la possible lectura correcta. L'edició de la font ens han plantejat una sèrie de problemes que hem hagut de resoldre abans de fixar el text. El primer d'aquests problemes és que ens hem trobat dues foliacions que no coincideixen, l'original del segle xv i la moderna producte de la restauració del llibre als anys noranta. Per

la nostra part, hem optat per fer una foliació nova, comptant des del primer foli de la mà, que no té en compte la foliació moderna, i recomptant de nou a partir de cada quadern. L'altra dificultat amb la qual hem ensopegat, ha estat la presència d'anotacions posteriors a la redacció del registre. La lletra ens indica que molt probablement foren escrites al segle XVII. En aquest cas, hem decidit indicar mitjançant una nota a peu de pàgina la seua existència, però no les hem transcrit tret d'aquelles que creguem que presenten un cert interès, atès que la major part són comptes o proves de ploma d'algun escrivà. Les normes d'edició són les següents:

1. Manteniment de les grafies de l'original.
2. Desenvolupament de les abreviatures i separació de les paraules segons la llengua actual.
3. Ús de l'accentuació, signes de puntuació, apostrofació i guionet de la llengua actual.
4. Eliminació de la doble consonant inicial.
5. Regularització de l'ús de «u» i «v», de «çe»-«ce» i «çi»-«ci» en tots els textos, i de «i» i «j» en els textos no llatins.
6. En les parts en llatí, unificació en «i» i de la grafia «j» o «i» llarga. Igualment les grafies c/t amb valor de «c» es transcriuen per «c».
7. Ús de les majúscules segons les normes actuals.
8. La mancança d'alguna part del text o la no comprensió d'una paraula s'indica amb [...].
9. Les paraules restituïdes s'indiquen entre [].
10. Les paraules afegides per part dels editors s'indiquen mitjançant lletra cursiva i entre [].
11. Les errades per part de l'escrivà s'indiquen entre ().
12. Les paraules o frases ratllades estan indicades en nota a peu de pàgina.
13. Amb el punt volat s'indiquen les elisions que avui no tenen representació gràfica.
14. Les paraules o frases en llatí s'escriven en cursiva.
15. Els signe tironià es transcriu per «e» quan apareix inserit en un text en valencià.
16. Les abreviatures llatines de monedes es desenvolupen en valencià.

AGRAÏMENTS

El llibre que ara tenim a les nostres mans no hauria estat possible sense l'entusiasme mostrat des d'un primer moment per Antoni Carrasquer, per aquest

motiu volem dedicar-li unes paraules de gratitud pel seu recolzament a aquesta edició del *Llibre de la cort del Justícia de Sueca. 1457*. Per a nosaltres, formats al Departament d'Història Medieval de la Universitat de València, és un orgull que Antoni Furió, natural de Sueca, haja acceptat escriure el pròleg i que en tot moment sempre haja mostrat el seu suport i interès en aquest treball. No podem deixar d'agrair als nostres professors Ferran Garcia-Oliver i Mateu Rodrigo la seua inestimable ajuda davant els obstacles que se'ns presentaven durant el procés d'edició i que sobrepassaven el nostre coneixement paleogràfic. També volem agrair al professor Rafael Narbona pels seus consells que ens han ajudat a entendre millor el funcionament de la magistratura del justícia en època medieval. Finalment, volem deixar constància del nostre agraïment a l'Ajuntament de Sueca per apostar per aquest projecte en un context d'una notable carència en les inversions culturals i científiques.

Í *ndex*

<i>Pròleg</i>	7
<i>Estudi introductori</i>	11
<i>Documents</i>	19
<i>Índex antroponímic</i>	247
<i>Índex toponímic</i>	261